

***TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ SORUNUNA YENİ BİR YAKLAŞIM:
STRATEJİK İÇ GÖÇ YÖNETİMİ¹***

Nermin ÇELİK

Bülent Ecevit Üniversitesi,
Çaycuma Meslek Yüksekokulu

Güven MURAT

Ordu Üniversitesi,
Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

ÖZET

İç göç olgusu, Türkiye’de her geçen gün farklı platformlarda dile getirilen güncel sorunlar arasında yer almaktadır. Göç veren bölgenin durum analizinin yapılması, bölgesel ölçekte kısa dönemli ve uzun dönemli faaliyetlerin belirlenmesi ve kilit aktörlerin katılımının sağlanması sorununun etkin olarak çözümü açısından önem arz etmektedir. Bu durum, göç sorununa geleneksel yaklaşımdan ziyade dinamik, katılımcı ve bütünsel bir yaklaşımın gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada, Türkiye’de iç göç sorunu stratejik yönetim perspektifinden ele alınmakta ve stratejik iç göç yönetimi kavramı literatüre kazandırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, İç Göç, Stratejik Yönetim, Stratejik Planlama, Stratejik İç Göç Yönetimi

***A NEW APPROACH TO INTERNAL MIGRATION PROBLEM IN
TURKEY: STRATEGIC INTERNAL MIGRATION MANAGEMENT***

ABSTRACT

Internal migration phenomenon, raised on different platforms with each passing day, is one of the current problems in Turkey. Making situation analysis for migration region, determination of short-term and long-term activities on a regional scale and ensuring the participation of key actors have great importance for the effective solution of the problem. This attitude necessitates a dynamic, participatory and holistic approach rather than the traditional approach to the problem of migration. In this study, internal migration issue from the perspective of strategic management is discussed and the concept of strategic internal migration management takes part in the literature.

Key Words: Migration, Internal Migration, Strategic Management, Strategic Planning, Strategic Internal Migration Management

---

* Bu araştırma, Nermin Çelik’in Prof. Dr. Güven Murat danışmanlığında hazırladığı “Türkiye’de Göç Veren İllerde İç Göç Sorununun Yönetiminde Stratejik Planlama Modeli Yapılandırılması” başlıklı yayımlanmamış doktora tezinden türetilmiştir.

GİRİŞ

İnsanların ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri olarak tanımlanan çevresel, ekonomik, sosyolojik, siyasal ve kültürel yönleriyle karmaşık bir olgu olan iç göç olgusu, hem toplum hem birey hem de işletmeler üzerinde olumlu etkilerin yanı sıra olumsuz etkiler de meydana getirmektedir. Son zamanlarda iç göç olgusu, çoğu ülkede olduğu gibi Türkiye’de de başlıca sorunlar arasında yer almaktadır. Türkiye’de özellikle 1950’li yıllardan sonra ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel yapıda meydana gelen radikal değişim ve dönüşümler sonucu ülke içi göç hareketleri başlamış, bu hareketlilik belirli bölgelerde kümülatif bir şekilde artarak devam etmiş ve söz konusu durum göç veren ve göç alan bölgelerde pek çok sorunu beraberinde getirmiştir. Günümüzde bu sorunların çözümü için planlar yapılması ve uygulanabilir politikalar geliştirilmesi artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Türkiye’de iç göç sorununun etkin olarak çözümü için bölgesel ölçekte incelemeler yapılması, göç veren ilin ayrıntılı olarak analiz edilmesi, konuyla ilgili temel aktörlerin belirlenerek görev dağılımlarının yapılması ve tam katılımlarının sağlanmasında fayda vardır. Dolayısıyla, iç göç sorununun analizi ve etkin olarak çözümü için stratejik yönetim yaklaşımına ihtiyaç duyulmaktadır. İç göç yönetimine stratejik bakış, bu araştırmanın özünü oluşturmaktadır.

1. TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ

Türkiye ekonomisinin sanayi ve hizmet sektörleri lehine yapısal dönüşümü sonucu kırsal alanlardan kentlere göç nedeniyle, kırsal alanlar kentlerin göstermiş olduğu gelişme ivmesini yakalayamamış ve kentsel alanlar ile kırsal alanlar arasında gelişmişlik farklılıkları ortaya çıkmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2006, s:6). Ekonomik kalkınma, işgücü planlaması, kentleşme ve sosyal yapının değişiminde etkili olan iç göç olgusu, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de bazı şehirlerde nüfusun toplanmasına neden olmuştur. Günümüzde insanların kendi durumları ile farklı bölgedeki insanların yaşam kalitelerini kolayca karşılaştırabilir hale gelip göç kararı aldıkları görülmektedir (Gür ve Ural, 2004, s:24). İnsanların göç kararına etki eden faktörlerin belirlenmesinin göç sorununu çözme sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik vb. alanlarda etkileri olan iç göç denilen serüven, günümüzde yaşamakta olduğumuz birçok kronikleşen sorunun temel nedenini bünyesinde barındırmaktadır (Özdemir, 2012, s:14).

1.1. Mevcut Durum

1950 yılına kadar il içi göç ve mevsimlik işgücü göçünün olduğu Türkiye'de, bu yıllarda başlayan ekonomik canlanma ile bölge içi ve bölgeler arası göçler meydana gelmiştir. 1950 yılından sonra tarım alanında teknolojik gelişmeler yaşanmış, karayolu, liman ve hidroelektrik santralleri inşa edilmiş ve sanayi bölgeleri

oluşturulmuştur. Byolece, yeni iş sahaları ortaya çıkmıştır. Söz konusu gelişmeler, g oranlarında artış meydana getirmiştir. 1980 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre 38.395.730 olan Türkiye nüfusu, yıllar itibariyle artarak 2012 yılı Aralık ayı itibariyle 75.627.384'e ulaşmıştır. 1975-1980 döneminde yaklaşık 2.7 milyon kişi, 1980-1985 döneminde yaklaşık 2.8 milyon kişi, 1985-1990 döneminde yaklaşık 4 milyon kişi ve 1995-2000 döneminde yaklaşık 4.7 milyon kişi göç etmiştir (TÜİK, 2009). 1980-2000 yılları arası nüfus sayımı verilerine göre, Türkiye'deki i göç hareketlerinin özellikle Doğu Anadolu Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nden batı bölgelerine doğru olduğu görülmektedir (Akan ve Arslan, 2008, s:20).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) resmi sitesinde, 2000-2007 yılları arasındaki nüfus rakamlarına yer verilmemiştir. 2007 yılında kişilerin yerleşim yerlerine göre nüfus bilgilerinin güncel olarak tutulduğu, nüfus hareketlerinin her an izlenebildiği bir kayıt sistemi olan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) uygulamasına geçilmiştir. ADNKS'ye göre, 2007 yılında yaklaşık 49,7 milyon olan il/ile merkezi nüfusu, 2012 yılında 58,4 milyona yükselirken; 2007 yılında yaklaşık 20,8 milyon olan belde/köy nüfusu 2012 yılında 17,1 milyona düşmüştür (TÜİK, 2013). Tablo 1, 2010-2011 yılı itibariyle Düzey 1 bölgelerinin nüfusu, aldığı g, verdiği g, net g (NG) ve net g hızını (NGH) göstermektedir.

TABLO 1: Düzey 1 Bölgelerinin 2010-2011 Yılı Göç Rakamları

Bölge	ADNKS 2011 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	NG	NGH
İstanbul	13.624.240	450.445	328.663	121.782	8,98
Batı Marmara	3.210.147	106.010	90.149	15.861	4,95
Ege	9.687.692	192.204	190.979	1.225	0,13
Doğu Marmara	6.952.685	207.410	164.586	42.824	6,18
Batı Anadolu	7.163.453	234.526	184.218	50.308	7,05
Akdeniz	9.495.788	207.518	219.315	-11.797	-1,24
Orta Anadolu	3.843.731	100.887	134.765	-33.878	-8,78
Batı Karadeniz	4.477.107	134.817	174.374	-39.557	-8,8
Doğu Karadeniz	2.513.021	85.271	110.220	-24.949	-9,88
Kuzeydoğu Anadolu	2.230.394	72.372	100.345	-27.973	-12,46
Ortadoğu Anadolu	3.709.838	102.675	164.354	-61.679	-16,49
Güneydoğu Anadolu	7.816.173	151.585	183.752	-32.167	-4,11
Toplam	74.724.269	2.045.720	2.045.720	0	0

Kaynak: TÜİK (2013); “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>, 14.02.2013.

1.2. Türkiye’de İç Göçün Nedenleri

Genel olarak kırsal iticiliği ve kentin çekiciliğine bağlanan iç göçün, ülkeden ülkeye farklılık gösteren çeşitli nedenleri olmaktadır. Türkiye’de iç göçün nedenleri aşağıdaki ana başlıklar altında ele alınabilir (Çelik, 2006, s:157-165; Akan ve Arslan, 2008, s:43-59; Aydemir, 2013, s:134):

- i. Ekonomik Nedenler: Türkiye’deki göç hareketlerinin temel nedeni tarımsal yapıdaki değişimler ve kırsal kesimdeki nüfusun kendine yetemez hale gelmesidir. Ekonomik olarak geri kalmış bölgelerde iş imkanlarının yetersizliği, bu bölgelerden yoğun göçlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Göç edenlerin bir kısmı büyük kentlerde daha iyi iş imkanlarından yararlanmak için göç etmekte ve bu durum kentlerin nüfus yapısını etkilemektedir.

- ii. Eğitim ve Sağlık Nedenleri: Bireyler, göç kararı verirken refah düzeylerini yükseltecek ekonomi dışı unsurları da dikkate almaktadır. Kentlerde eğitim ve sağlık hizmetlerinin kırsal kesime oranla daha iyi sunulması, kentlerin çekiciliğini arttırarak bireylerin göç kararı üzerinde etkili olmaktadır.
- iii. Sosyo-Kültürel Nedenler: Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan değişim süreci, hem toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını hem de işletmelerin yönetim, organizasyon ve üretim biçimini köklü biçimde değiştirmektedir. Türkiye’de yaşam kalitesini arttırmak ve daha iyi bir sosyal hayata kavuşmak amacıyla büyük şehirlere göç eden bireyler de vardır.
- iv. Teknolojik Nedenler: Göçler, teknolojik nedenlerden de kaynaklanabilir. Özellikle 1970’li yıllarda üretim sürecinde teknoloji faktörünün yoğun olarak kullanılmaya başlanması, işgücü göçlerini arttıran faktörlerden biri olmuştur. Ayrıca, ulaşım ve iletişim imkanlarının gelişmesiyle göç hareketlerinde artış meydana gelmiştir.
- v. Güvenlik Sorunu: Kendilerini güvende hissetmeyen bireyler, kurulu düzenlerini bozarak, kendilerini güvende hissedebilecekleri ortamlara göç etmektedir. Ayrıca çeşitli kuvvetlerin etkisi ve zorlaması sonucunda gerçekleşen, bireylerin iradesi dışında ortaya çıkan zorunlu göçler de vardır.

1.3. Türkiye’de İç Göçün Etki ve Sonuçları

İç göç olgusu, toplumların sosyo-kültürel, siyasi, ekonomik yapısı ile doğrudan ilişkisi olan bir olaydır (Tutar, Tutar ve Eren, 2012, s:109). İç göç hareketlerinin Türkiye’deki kentsel dokuyu büyük ölçüde bozduğu, ekonomik ve toplumsal dengeleri ters yüz ettiği, beklenmedik birçok olumsuz sonuca neden olduğu bilinen bir gerçektir (Özdemir, 2012, s:14). Türkiye’de yaşanan demografik hareketlilik ve bu hareketliliğe bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar, özellikle büyük kentlerde ağırlıklı olarak etkisini göstermektedir (İTO, 1996, s:25).

Türkiye’de 1950’li yıllardan sonra hız kazanan iç göç olgusu, kentlerin düzensiz büyümesine ve çözümü güç olan sorunlara neden olmaktadır. Türkiye’de göç alan bölgeler açısından iç göçün birçok etki ve sonucu mevcuttur. Kültürel, dini, etnik ve siyasal kimlik arayışları ve suç oranındaki artış gibi sorunlar ile sosyo-ekonomik yapıyı etkileyen göç olgusu; aynı zamanda stres, gürültü, işsizlik, konut sorunları, gecekondulaşma, uyum sorunları, altyapı eksiklikleri ve çevre kirliliği gibi sorunları da beraberinde getirmekte ve kentlerin yaşanabilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Akkayan, 1979, s:20-21; Güçlü, 2002, s:32-33; Apan, 2006, s:26-27; Gürkan, 2006, s:59-62; Akan ve Arslan, 2008, s:63; Koçak ve Terzi, 2012, s:168-169; Özmen ve Zeren, 2012, s:456; Tutar vd., 2012, s:110).

Türkiye’de iç göç hareketleri, göç veren bölgede de birtakım sorunlara neden olmaktadır. Göçle bir yerdeki nüfusun aktif kısmı

gitmekte, daha az girişimci daha az dinamik kısmı kalmaktadır. Bu durum, göç veren bölgelerin gelişme hızını düşürmektedir. Gelişme hızı düştükçe göç artmakta ve geri kalmışlık döngüsü işlemeye başlamaktadır. Yer değiştirme hareketinde bulunan kişinin, üretim faktörü olarak değerlendirilmesinin yanı sıra tüketici olarak değerlendirilmesi gerektiği de unutulmamalıdır. Göç veren bölgelerin pazar alanı açısından da göreceli olarak zayıflaması bölgelerin gelişimini olumsuz olarak etkilemektedir (Özer, 2004, s:27).

2. İÇ GÖÇ ANALİZİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Literatürde iç göç konusunda yapılmış araştırmalar irdelendiğinde genel olarak şu sonuçlara ulaşmak mümkündür: Araştırmalarda anket yöntemi, çekim modeli, amaçlı örnekleme tekniği, GZFT-AHS, regresyon analizi, en küçük kareler yöntemi ve panel veri analizi gibi yöntemler kullanılarak iç göç olgusu analiz edilmiştir. Göç analizinin farklı boyutlarının yer aldığı araştırmaların çoğunda genel olarak ya da araştırma yapılan bölgeye dair göç nedenlerinin ortaya konulduğunu söylemek mümkündür. Göç nedenleri bazı araştırmalarda sosyal, kültürel, ekonomik, demografik ve çevresel faktörler olarak sınıflandırılırken; bazı araştırmalarda itici ve çekici faktörler çerçevesinde değerlendirilmiştir (Bkz. Tablo 2). Bazı araştırmalarda göçün sonuçları üzerine odaklanılmıştır. Göçün işsizlik ve aile yapısı üzerine etkileri bunlardan başlıcalarıdır. Bazı yazarlar geliştirdikleri göç modelleri ile kentlerdeki göç akışını

değerlendirmişlerdir. Ayrıca, burada önemli bir husus dikkati çekmektedir. Yapılan araştırmaların çoğu iç göç ile ilgili mevcut durum tespitine yönelik iken, iç göç sorununu çözmeye yönelik stratejilerin geliştirildiği ve göç politikalarının sunulduğu araştırmalara da rastlamak mümkündür. Ancak, söz konusu araştırmalarda konunun bütüncül bir yaklaşımla ele alınmadığı ve iç göç yönetiminde stratejik boyuttan tam olarak yararlanılmadığı görülmektedir.

TABLO 2: İç Göç Olgusu İle İlgili Mevcut Araştırmalardan Bazıları

Yazar/Yıl	Yöntem	İç Göç Kararını Belirleyici Faktörler
Greenwood, 1971	Adımsal çoklu regresyon analizi	Ekonomik ve demografik faktörler
Pack, 1973	Ekonometrik tahmin modeli	Ekonomik ve çevresel faktörler
Kau ve Sirmians, 1977	Üç aşamalı en küçük kareler yöntemi	Ekonomik faktörler ve uzaklık
Fields, 1982	En küçük kareler yöntemi	Ekonomik faktörler, demografik faktörler ve uzaklık
Ramin, 1988	En küçük kareler yöntemi	Ekonomik faktörler, sosyal faktörler ve uzaklık
Foot ve Milne, 1990	Zaman serileri analizi	Ekonomik faktörler
Loveridge ve Schmid, 1993	GZFT analizi	Ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler
Tunalı, 1996	Maksimum olasılık modeli ve logit model	Bölgesel değişkenler, kişisel özellikler ve demografik hareket
Anjomani, 2002	En küçük kareler yöntemi	Ekonomik, sosyal ve demografik faktörler
Hemmasi ve Prorok, 2002	Faktör analizi ve regresyon analizi	İtici ve çekici faktörler
Tüfekçi, 2002	Anket yöntemi	İtici ve çekici faktörler
Henry, Boyle ve Lambin, 2003	Çekim modeli	Sosyal, ekonomik, demografik ve çevresel faktörler
Gür ve Ural, 2004	Regresyon analizi	Ekonomik, sosyal ve kültürel değişkenler
Adevale, 2005	Amaçlı örneklem yöntemi	Sosyo-ekonomik faktörler
Cebula, 2005	En küçük kareler yöntemi	Ekonomik ve sosyal faktörler
Pazarlıoğlu, 2007	İki değişkenli probit tahmin yöntemi	Sosyal, kültürel, siyasi, doğal olaylar ve ekonomik nedenler
Toroğlu, 2007	Alan araştırması	Doğal, beşeri ve ekonomik faktörler
Kalashnikov vd., 2008	Konjonktürel varyasyonlar dengesi	Ekonomik faktörler
Murat ve Çelik, 2008	GZFT-AHS	Ekonomik ve çevresel faktörler
Gökhan, 2008	Çekim modeli	Ekonomik, sosyal, çevresel ve kişisel faktörler
Topbaş ve Tanrıöver, 2008	Pearson korelasyon analizi	Ekonomik faktörler
Güleç, 2009	En küçük kareler yöntemi ve panel veri analizi	Ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler
Itoh, 2009	Dinamik kırsal-kentsel model	Ekonomik faktörler
Rebhun ve Goldstein, 2009	Lojistik regresyon analizi	Ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler
Hierro ve Maza, 2010	Markov zincirleri	Ekonomik faktörler
Verme, 2010	Anket yöntemi	Ekonomik ve sosyal faktörler
Bıçkı, 2011	Derinlemesine mülakat yöntemi	Ekonomik ve ekonomik olmayan faktörler
Ekmekçiler, 2011	Anket yöntemi	Ekonomik nedenler, terör, kan davası, evlilik ve şehir yaşantısının çekiciliği
Bunea, 2012	Panel veri analizi	Ekonomik, sosyal, demografik ve çevresel faktörler

3. TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ SORUNUNA ÇÖZÜM ARAYIŞLARI

Türkiye'de gelir, nüfus yapısı, fiziki ve sosyal altyapı, girişimcilik, insan kaynakları, eğitim düzeyi, sağlık hizmetlerine erişim, çevre kalitesi, istihdam ve kadının rolü gibi konularda bölgeler arasında dengesizlikler bulunmaktadır (Sevinç, 2011, s:37). Türkiye'de bölgelerarası gelişmişlik farklılıkları sonucu ortaya çıkan sorunlar 1960'lı yıllardan itibaren merkezi planlama yöntemleriyle giderilmeye çalışılmasına rağmen, koordinasyon eksikliği, finansal kaynakların etkin kullanılmaması ve yetki karmaşası gibi nedenlerle beklenen etkiyi gösterememiştir (Işık, Baysal ve Ceylan, 2010, s:2).

Liberal politikaların izlendiği 1950-1960 döneminde, devlet altyapı yatırımlarına önem vermiştir. Kamu yatırımlarının birçoğu büyük yerleşim yerleri dışında gerçekleşmiş, özel sektör ülkenin batısında yoğunlaşmaya devam etmiştir. 1950'li yıllarda tarımsal üretimde makineleşme, köyden kente göçü beraberinde getirmiştir. 1960 sonrası planlı dönemde ise, bölgesel planlama ve kalkınma konularına yer verilmesine ve kalkınma planlarının yürürlüğe girmesine rağmen, geliştirilen bölgesel politikaların başarılı olduğu söylenemez (Kulaksız, 2008, s:50). Gelişmişlik farklılıkları sonucu ortaya çıkan ve ülkenin toplumsal, ekonomik ve siyasal yapısı gibi birçok alanını doğrudan ilgilendiren konuları kapsayan bir toplum hareketi olan göç, kamu otoriteleri tarafından sağlıklı bir biçimde değerlendirilemediği için bu duruma yönelik sağlıklı kararlar alınamamıştır (Bağlı, 2005, s:221). İç göçün neden olduğu sorunlar gün geçtikçe artan yer değiştirme hareketleriyle birlikte artmasına rağmen, göç hareketini önleyebilecek politikalar uygulama alanı bulamamıştır (Yamak ve Yamak, 1999, s:17).

Göçü önlemeye yönelik politikaları genel olarak analiz ettiğimizde; uygulanabilecek ilk politika göçü meydana getiren faktörlerin ortadan kaldırılmasıdır. Türkiye'de göçün çıkış noktasının kırsal alanlar olduğu düşünülürse, bu bölgelerden insanları iten faktörleri ortadan kaldırmak sorunun kısa vadede çözümü için önem arz etmektedir (Tüfekci, 2002, s:68). Uzun vadede ise, başarılı ekonomi politikaları ve bölgesel kalkınma politikalarıyla göç kontrol altına alınabilir. Türkiye'de 1950'lerden sonra izlenen liberal ekonomi politikaları, devletçilik politikasının terk edilerek özel sektör girişimlerinin desteklenmesi, yeni teknolojilerin uygulanmaya

başlanması, tarımda makineleşme ve sanayi kuruluşlarının daha çok büyük kentlerde ve çevresinde kurulması iç göçü yoğunlaştırmıştır. Büyük kentlerde yoğun nüfusu azaltmak ve kentlerdeki karmaşayı önlemek için sanayi siteleri kurulması, yeni kentler kurulması, teşvik politikalarının yaygınlaştırılması, arsa spekülasyonlarının önlenmesi ve gecekondulaşmanın önlenmesi gibi tedbirlere başvurulmuştur (Akan ve Arslan, 2008, s:27-35). Türkiye’de ilk bölgesel planlama çalışması, 1959 yılında Antalya bölgesinde başlatılmıştır. Ardından, Doğu Marmara Projesi ve Zonguldak Projesi hazırlanmıştır (Kulaksız, 2008, s:58).

Göç sadece bir sorun değil, aynı zamanda bir fırsat olarak da değerlendirilebilir. Bunun için ilgili kurumların üzerine düşeni yaparak iyi bir göç yönetimi politikası geliştirilmesi gereklidir (İçduygu, 2008, s:14). Türkiye’de iç göç sorununa ilişkin çeşitli önlemler alınmış olmasına rağmen, sorunun nedenlerinin tam olarak anlaşılabilmesi, bütüncül bir yaklaşımla sorunun ele alınamaması, yeterli mali desteğin sağlanamaması veya mali desteğin doğru yerde, doğru zamanda ve doğru kişilerce kullanılamaması, paydaşların çözüm sürecine yeterince katılamaması ve politik yaklaşımların kalıcı ve sürdürülebilir olmaması gibi nedenlerden dolayı sorunun çözümüne yönelik etkili bir sonuç elde edilememiştir (Güreşçi, 2012, s:42-43).

4. TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ SORUNUNA STRATEJİK BAKIŞ

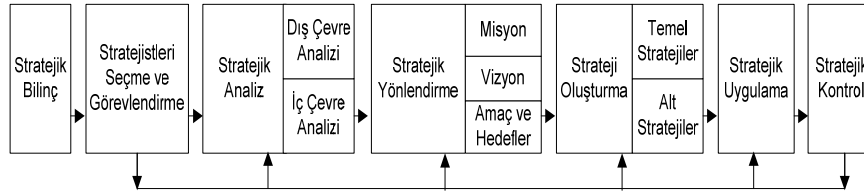
Bir önceki bölümde ayrıntılı olarak yer verilen Türkiye’de göçü önlemeye yönelik geliştirilen iç göç politikalarının göç sorununun çözümü konusunda etkilerinin az olduğu görülmektedir. Bu noktadan hareketle, bu çalışmada iç göç sorununun uzun vadede çözümü için konunun stratejik yönetim perspektifinden ele alınması önerilmektedir.

4.1. Stratejik Yönetim

Stratejik yönetim, dış çevre ile ilgili teşhis ve çözümlenmeleri kapsayan, uzun vadede neler olacağı ile ilgili soruları cevaplandırarak üst kademenin ilgilendiği özel bir yönetim alanıdır (Dinçer, 2004, s:35). Houben, Lenie ve Vanhooh (1999, s:126)’a göre stratejik yönetim, bir organizasyonun uzun dönemli faaliyetlerini belirlemek için organizasyondaki tüm kademelerin tavsiyeleri ile yönetim tarafından alınan

kararlar ve faaliyetler setidir. Eren (2005, s:25)'e göre stratejik yönetim, stratejilerin planlanması için gerekli araştırma, inceleme, değerlendirme ve seçim faaliyetlerinin yapılması, bu stratejilerin uygulanabilmesi için örgüt içi tedbirlerin alınarak yürürlüğe konulması, stratejilerin uygulamadan önce ve uygulamadan sonra amaçlara uygunluğu açısından kontrol edilmesini kapsayan süreçler toplamıdır. Stratejik yönetim süreci, genel olarak stratejilerin oluşturulması (stratejik planlama), stratejilerin uygulanması ve stratejilerin kontrolü aşamalarından (Houben vd., 1999, s:126; David, 2003, s:6; Dinçer, 2004, s:39; Eren, 2005, s:5; Söyler, 2007, s:105; Erkan, 2008, s:23) oluşmaktadır. Ülgen ve Mirze (2007, s:57) stratejik yönetim sürecini Şekil 1'de görüldüğü gibi ayrıntılı olarak ele almaktadır.

ŞEKİL 1: Stratejik Yönetim Sürecinin Aşamaları

Kaynak: Ülgen, Hayri, Mirze, Kadri, 2007, *İşletmelerde Stratejik Yönetim*, 4. Baskı, İstanbul, Arıkan Yayınları, s:57.

Stratejik yönetim süreci, stratejik bilince sahip olmakla başlamaktadır. Stratejik bilinç yöneticilerin iş dünyasının sürekli değişim içinde bulunduğunu, sektördeki kurumların ve rakiplerin değişen çevre koşullarına uygun stratejiler ürettiği ve uyguladığını, bu stratejilere cevap verebilecek yeni stratejilerin gerekliliğini anlayabilmesi ve bu konuda çalışmalar yapmasını ifade etmektedir (Ülgen ve Mirze, 2007, s:57). Stratejik yönetim sürecinin ikinci aşaması, stratejistleri seçme ve görevlendirmedir. Stratejistler, stratejilerin oluşturulması, uygulanması ve değerlendirilmesine öncelikli olarak dahil olan bireyler veya gruplardır (Kazmi, 2002, s:43-54). Üçüncü aşama, stratejik analiz aşamasıdır. Stratejik analiz, iç ve dış çevre unsurlarının incelenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili süreçtir. Bu süreçte, stratejistlerin çalışmalarına ışık tutacak bilgi toplama ve derleme faaliyetleri

gerçekleştirilmektedir (Ülgen ve Mirze, 2007, s:64-65). İç çevre analizi ile güçlü yönler ve zayıf yönler, dış çevre analizi ile fırsatlar ve tehditler ortaya konulmaktadır (Huoben vd., 1999, s:126). Dördüncü aşama, stratejik yönlendirme aşamasıdır. Bu aşamada misyon, vizyon, amaç ve hedefler belirlenmektedir. Beşinci aşama, strateji oluşturma aşamasıdır. Bu aşamada misyon, vizyon, amaç ve hedeflerin belirlenmesini takiben iç ve dış durum analizi sonuçları da göz önünde bulundurularak stratejiler geliştirilmektedir (David, 2003, s:10,19). Altıncı aşama, stratejik uygulama aşamasıdır. Bu aşamada stratejilere uygun örgüt yapısı kurularak, kaynakların ve sistemlerin harekete geçmesi sağlanmakta; stratejileri uygulayabilecek nitelikte insan kaynakları belirlenerek, gerekli eğitimler verilmekte ve yönetim biçimlerinin, liderlerin ve uygun örgütsel iklimin hazırlanmasıyla ilgili çalışmalar yürütülmektedir (Aktan, 2006, s:173). Yedinci aşama, stratejik kontrol aşamasıdır. Stratejik kontrol stratejik planda ortaya konulan hedeflere ilişkin uygulamaların sistematik olarak takip edilmesi ve raporlanmasıdır (Demir ve Yılmaz, 2010, s:15).

Stratejik yönetim düşüncesini uygulamaya koyan ülke, bölge, kurum veya kuruluşların genel olarak başarı sağladıkları görülmektedir. Stratejik yönetim uzun dönemli sabır, enerji ve çaba gerektiren bir konudur. Bu bağlamda yapılması gerekenler; her kurumun strateji geliştirme ve uygulama faaliyetlerini öncelikli konu olarak kabul etmesi, kurum içinde konu ile ilgili diyaloglar başlatılması ve liderlik ve yönetim şeklinin baştan aşağı gözden geçirilmesi olarak sıralanabilir (Çetin, 2005, s:100).

4.2. Stratejik İç Göç Yönetimi

İç göçün dinamik bir olgu olması, çok boyutlu bir yapıya sahip olması ve ülkelerin toplumsal, kültürel ve sosyo-ekonomik yapılarıyla yakından ilgili olması iç göçün açıklanmasını, ölçülmesini, çözümlenmesini ve yorumlanmasını hem teorik hem de pratik anlamda karmaşık bir hale sokmaktadır (Es ve Ateş, 2004, s:210). Birçok nedeni ve sonucu olan iç göç hareketlerinin analiz edilmesi ve göçü önlemeye yönelik stratejiler geliştirilmesi Türkiye'nin geleceği açısından önemli bir konudur (Öztürk ve Altuntepe, 2008, s:1589).

Genel olarak gelişmişlik farklılıklarından kaynaklanan göçler, uzun yıllardan beri çözülemeyen bir sorun olarak süregelmektedir. Bu sorun geleneksel bakış açısıyla etkin olarak çözülememekte ve yönetilememektedir. Dolayısıyla, kuralcı ve bürokratik bir yaklaşımdan; stratejik, uygulama ve gelişim temelli bir yaklaşıma geçiş gerekmektedir (Albrechts, 2008, s:63). Bu itibarla, bu araştırmada iç göç sorununun çözümü stratejik bir bakış açısıyla analiz edilmektedir. Stratejik iç göç yönetimi olarak adlandırılan yeni bir yaklaşım ortaya konulmaktadır. Stratejik iç göç yönetimi; iç göç yönetiminde ülke, bölge veya il ölçeğinde mevcut yapıyı kendine ait değerleri ve varlıkları ile ön plana çıkararak, daha rekabet edilebilir hale getirme amacı güden stratejik yönetim sürecinin aşamalarından yararlanılmasını önermektedir (Bkz. Tablo 3).

TABLO 3: Stratejik İç Göç Yönetiminin Uygulama Aşamaları

Aşama 1. Net Göç Hızı Analizi

- i. Göç veren/alan il kararının verilmesi

Aşama 2. Stratejik Analiz

- i. Bilgi toplama ve derleme faaliyetleri
  - Bölge düzeyinde ön araştırmanın yapılması
  - İl düzeyinde ön araştırmanın yapılması
  - Güncel verilerin araştırılması
  - Mevcut rapor ve çalışmaların araştırılması
- ii. GZFT analizi
  - İlin güçlü yönlerinin belirlenmesi
  - İlin zayıf yönlerinin belirlenmesi
  - İlin fırsatlarının belirlenmesi
  - İlin tehditlerinin belirlenmesi

Aşama 3. Stratejik Yönlendirme

- i. Misyonunun belirlenmesi
- ii. Vizyonunun belirlenmesi
- iii. Amaçların belirlenmesi

Aşama 4. Strateji Oluşturma

- i. İlin göç önleme stratejilerinin belirlenmesi
  - Temel stratejilerin belirlenmesi
  - Alt stratejilerin belirlenmesi

Aşama 5. Stratejik Uygulama İçin Ön Hazırlık

- i. Stratejik uygulamaya dair önerilerde bulunulması
-

Stratejik iç göç yönetiminin uygulama aşamaları, uygulama yapılacak ilin göç alan il mi yoksa göç veren il mi olduğunu tespit etmekle başlamaktadır. Bu aşamada, illerin ortalama net göç hızı oranları dikkate alınmaktadır. Ortalama net göç hızı negatif olan iller göç veren il olarak değerlendirilmektedir. İkinci aşama olan stratejik analiz aşamasında, bilgi toplama ve derleme faaliyetleri ile GZFT analizi yapılmaktadır. İllerin performansını etkileyen ve rekabet avantajını belirleyen iç ve dış faktörler bulunmaktadır. İç faktörler coğrafi konum, beşeri sermaye, eğitim altyapısı, girişimcilik kültürü, doğal yapı, yerel yönetimin kalitesi, teknolojik imkanlar, toprak kalitesi, merkezi hükümet nezdinde şehrin temsil gücü, endüstriyel altyapısı, yatırım iklimi, şebekeleşme (büyük ve küçük firmalar arasında ilişkiler ağı) ve vizyon birliği iken; dış faktörler genel ekonomik şartlar, genel siyasi şartlar, çevre iller (rakipler), müşteriler (üretilen ürün ve hizmete talep olanlar), bölgede sanayi kümelerinin varlığı, bölgenin gelişmişlik düzeyi ve uluslararası aktörlerdir (Geyik ve Coşkun, 2004, s:678-681). İllerin iç ve dış durum analizi yapılırken, söz konusu faktörlerin göz önünde bulundurulmasında fayda vardır. Kısaca, bu aşamada ilin güçlü yönleri, zayıf yönleri, tehditleri ve fırsatları ortaya konularak ili daha yakından tanıma imkanı elde edilmektedir. Üçüncü aşama, stratejik yönlendirme aşamasıdır. Bu aşamada, analize konu olan ilin misyonu ve vizyonu tanımlanmakta, amaçlarının neler olacağı belirlenmektedir. Böylece, ilin mevcut durumu ve gelecek perspektifi hakkında bilgi elde edilmektedir. Elde edilen veriler, bir sonraki aşama olan strateji oluşturma aşamasında stratejistlere yol göstermektedir. Strateji oluşturma aşamasında göç önleme stratejileri belirlenmektedir. İle özgü bu stratejiler temel stratejiler ve alt stratejiler bazında sınıflandırılmaktadır. Böylece ilin hangi alanlarda büyümesi gerektiği, hangi alanlarda küçülmesi gerektiği; hangi alanlarda durağan strateji hangi alanlarda karma strateji uygulanması gerektiği saptanmaktadır. Bu aşamadan sonra elde edilen veriler doğrultusunda nicel karar verme tekniklerinden (Analitik Hiyerarşi Süreci, Analitik Ağ Süreci vb.) de yararlanılarak, iç göç sorununa yönelik stratejik planlama modelleri geliştirilebilir. Bu sayede modelde yer alacak olan göç önleme stratejileri öncelik sırasına göre sıralanabilir. Stratejik planlamadan sonraki aşama stratejik uygulama aşamasıdır. Bu aşamada, uygulamada neler yapılacağına dair ön açıklamalar

yapılmakta ve önerilerde bulunmaktadır. Ayrıca, temel aktörler ve bu aktörlerin üstlenecekleri rol ve sorumluluklar belirlenmektedir. İl yönetimlerin çıkmazlarından biri olan iç göç sorununa çözüm arayışları belediye, il özel idaresi, kaymakamlık, valilik, sivil toplum kuruluşları, kalkınma ajansları, meslek odaları ve üniversiteler vb. ilgili organizasyonların yönetim kadrolarının müşterek gayretleri ile sürdürülmelidir. Bu nedenle, iç göç yönetimine dair stratejik planlama ve stratejik uygulama aşamasında merkezi ve yerinden yönetimlere büyük bir pay düşmektedir. Özellikle değişimin sürekli ve rekabetin yoğun olduğu ortamlarda stratejik başarının elde edilmesi, bireylerin stratejik bilince sahip olmasının yanı sıra bilgi toplama ve yorumlama yetenekleriyle yakından ilişkilidir.

SONUÇ

Türkiye’de genel olarak iller arası gelişmişlik farklılıkları sonucu ortaya çıkan iç göç olgusu, yönetilebilir bir sorundur. Tarihsel süreç içinde iç göç başlangıçta önemli bir sorun teşkil etmemesine rağmen, zamanla kümülatif bir şekilde artarak göç veren illerde nüfusun azalması ve göç alan illerde nüfusun artması sonucu kritik bir sorun olarak algılanmaya başlanmıştır. Türkiye’de iç göç sorununun çözümü için plan ve politikalar geliştirilmiş, ancak bu plan ve politikalar uygulama aşamasında ya yetersiz kalmış ya da uygulama alanı bulamamıştır. Bu araştırmada, iç göç sorununun etkin olarak çözümünde stratejik yönetim sürecinden yararlanılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, il yöneticilerinin stratejik bilince sahip olması, göç veren ilin iç ve dış çevre analizinin yapılması, misyon ve vizyonu doğrultusunda bölgesel ölçekte stratejilerin belirlenmesi ve gerek stratejilerin belirlenmesi gerekse uygulanması aşamasında ilgili aktörlerin (belediye, il özel idaresi, kaymakamlık, valilik, sivil toplum kuruluşları, kalkınma ajansları, meslek odaları, üniversiteler vb.) sürece katılımının sağlanmasının gerekliliği ortaya konulmuştur. Söz konusu tespitler, iç göç sorununa yeni bir bakış açısını (stratejik iç göç yönetimi) beraberinde getirmiştir. İl yönetiminde söz sahibi kişilerin illeri geliştirmek için sistematik, rasyonel, etkin ve uygulanabilir stratejiler geliştirmelerine imkan sağlayan uzun vadeli bir araç niteliğinde olan stratejik iç göç yönetiminin Türkiye’de iç göç sorununu çözme sürecine önemli katkılar sağlaması

beklenmektedir. Bu araştırmada ilin GZFT analizi faktörleri ile birlikte değerlendirilen göç önleme stratejileri farklı kombinasyonlarla geliştirilebilir, projelendirilebilir ve uygulanabilir. Stratejik iç göç yönetiminin göç veren tüm illere uygulanması ileri çalışma planı olarak sunulabilir. Böylece, iller bazında yürütölen araştırmaların eşgüdümlü bir şekilde hayata geçirilmesiyle iç göç sorununun çözümünde önemli mesafeler kat edilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- ADEWALE, J. Gbemiga, 2005, “*Socio-Economic Factors Associated with Urban-Rural Migration in Nigeria: A Case Study of Oyo State, Nigeria*”, **J. Hum. Ecol.**, Vol:17, No:1, s:13-16.
- AKAN, Yusuf, ARSLAN, İbrahim, 2008, **Göç Ekonomisi (Türkiye Üzerine Bir Uygulama)**, Bursa, Ekin Kitabevi.
- AKKAYAN, Taylan, 1979, **Göç ve Değişme**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Faköltesi Yayınları, Sayı 2573.
- AKTAN, Coşkun Can, 2006, **Kamu Mali Yönetiminde Stratejik Planlama ve Performans Esaslı Bütçeleme**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- ALBRECHTS, Louis, 2008, “*Strategic Spatial Planning Revisited Experiences from Europe*”, **3. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu**, 27-28 Kasım, Mersin.
- ANJOMANI, Ardeshir, 2002, “*Regional growth and interstate migration*”, **Socio-Economic Planning Sciences**, Vol:36, s:239-265.
- APAN, Ahmet, 2006, “*Türkiye’de İç Göç Olgusu: Nedenler ve Sonuçlar*”, **Yerel Yönetim ve Denetim**, Cilt:11, Sayı:5, s:26-33.
- AYDEMİR, Cahit, 2013, “*Türkiye’de İşgücü Yapısı, İşsizlik ve Kırsal Alan*”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:27, Sayı:1, s:115-138.
- BAĞLI, Mazhar, 2005, “*Türkiye’de Göç ve Kentleşme: Toplumsal ve Siyasal Dönüşümün Mekansal ve Kentsel Boyutu*”, **Uluslararası Göç Sempozyumu**, 8-11 Aralık, İstanbul.

- BIÇKI, Doğan, 2011, “Geleceğin Kentte İnşası: Çanakkale Kırsalında Göç Eğilimleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:16, Sayı:3, s:149-169.
- BUNEA, Daniela, 2012, “Modern Gravity Models of Internal Migration. The Case of Romania”, *Theoretical and Applied Economics*, Vol:19, No:4(569), s:127-144.
- CEBULA, Richard J., 2005, “Internal Migration Determinants: Recent Evidence”, *International Advances in Economic Research*, Vol:11, s:267-274.
- ÇELİK, Fatih, 2006, “İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi”, *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt:27, s:149-170.
- ÇETİN, Sefa, 2005, “Yerel Yönetimlerde Stratejik Yönetim”, *Türk İdare Dergisi*, Cilt:449, s:93-100.
- DAVID, Fred R., 2003, **Strategic Management: Concepts and Cases**, Ninth Edition, New Jersey, Prentice Hall.
- DEMİR, Cengiz, YILMAZ, Mustafa Kemal, 2010, “Stratejik Planlama Süreci ve Örgütler Açısından Önemi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:25, No:1, s:69-88.
- DİNÇER, Ömer, 2004, **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, 7. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- EKMEKÇİLER, Ümit Serkan, 2011, “Kırsal Göç Hareketlerinin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Diyarbakır İli Örneği”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- EREN, Erol, 2005, **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, 7. Baskı, İstanbul, Beta Basım.
- ERKAN, Volkan, 2008, **Kamu Kuruluşlarında Stratejik Planlama: Türkiye Uygulaması ve Kuruluşlarda Başarıyı Etkileyen Faktörler**, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Yayın No:DPT 2759.
- ES, Muharrem, ATEŞ, Hamza, 2004, “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı:48, İstanbul, İÜİF Yayını.

- FIELDS, Gary S., 1982, "Place-to-Place Migration in Colombia", *Economic Development and Cultural Change*, Vol:30, No:3, s:539-558.
- FOOT, David K., MILNE, William J., 1990, "Serial Correlation In Multiregional Migration Models", *Journal of Regional Science*, Vol:30, No:4, s:505-513.
- GEYİK, Mahmut, COŞKUN, Recai, 2004, "Şehirler Arası Rekabette Bilginin Yeri", **3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, 24-25 Kasım, Eskişehir.
- GÖKHAN, Ali, 2008, "The Determinants of Internal Migration in Turkey", Master Thesis, Sabancı University Graduate School of Social Sciences, İstanbul.
- GÜÇLÜ, Sevinç, 2002, **Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, Yayın No:2865.
- GÜLEÇ, Başak, 2009, "Rural-Urban Migration And Unemployment: Evidence From Turkey", Master Thesis, Middle East Technical University The Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- GÜR, Timur Han, URAL, Emel, 2004, "Türkiye'de Kentlere Göçün Nedenleri", *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:22, Sayı:1, s:23-38.
- GÜREŞÇİ, Ertuğrul, 2012, "Türkiye'nin Köyden Kente Göç Sorunu", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, Cilt:6, s:41-55.
- GÜRKAN, Mustafa, 2006, "Sosyolojik Açından Göç ve Yasadışı Göç Hareketleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- GREENWOOD, Michael J., 1971, "A Regression Analysis of Immigration to Urban Areas of a Less-Developed Country: the Case of India", *Journal of Regional Science*, Vol:11, No:2, s:253-262.
- HEMMASI, Mohammad, PROROK, Carolyn V., 2002, "Women's migration and quality of life in Turkey", *Geoforum*, Vol:33, s:399-411.
- HENRY, Sabine, BOYLE, Paul, LAMBIN, Eric F., 2003, "Modelling inter-provincial migration in Burkina Faso, West Africa: the role of sociodemographic and environmental factors", *Applied Geography*, Vol:23, s:115-136.
- HIERRO, Maria, MAZA, Adolfo, 2010, "Foreign-born internal migrants: Are they playing a different role than natives on income convergence in Spain?", *Applied Geography*, Vol:30, s:618-628.

- Houben, G., Lenie, K., Vanhoof, K., 1999, "A knowledge-based SWOT-analysis system as an instrument for strategic planning in small and medium sized enterprises", *Decision Support Systems*, Vol:26, s:125-135.
- İşik, Nihat, Baysal, Duygu, Ceylan, Onur, 2010, "Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bir Politika Aracı Olarak Kalkınma Ajansları", *Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, Vol:3, No:2, s:1-18.
- Itoh, Ryo, 2009, "Dynamic control of rural–urban migration", *Journal of Urban Economics*, Vol:66, s:196-202.
- İçduygu, Ahmet, 2008, "Köprü Olmaktan Hedef Olmaya Doğru, Dış Göçe Muhatap Ülke: Türkiye", *Birlik Dergisi*, Sayı:9, s:14-19.
- İTO, 1996, **Göç Veren Yörelere Bölgesel Gelişim Araştırması**, İTO Yayınları, Yayın No 26, İstanbul.
- Kalashnikov, Vyacheslav, Kalashnykova, Nataliya, Rojas, Ramon Luevanos, Munos, Mario Mendez, Uranga, Cesar, Rojas, Arnulfo Luevanos, 2008, "Numerical experimentation with a human migration model", *European Journal of Operational Research*, Vol:189, s:208-229.
- Kalkınma Bakanlığı, 2006, "Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2007-2013)". <http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3859/kirsal.pdf>. (10.12.2012).
- Kau, James B., Sirmians, C.F., 1977, "The Influence of Information Cost and Uncertainty on Migration: A Comparison of Migration Types", *Journal of Regional Science*, Vol:17, Sayı:1, s:89-96.
- Kazmî, Azhar, 2002, **Business Policy and Strategic Management**, Second Edition, New Delhi, Tata McGraw Hill.
- Koçak, Yüksel, Terzi, Elvan, 2012, "Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri Ve Çözüm Önerileri", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:3, Sayı:3, s:163-184.
- Kulaksız, Yahya, 2008, *Türkiye’de Bölgesel Gelişmişlik Farkları, İstihdam ve Kurum Hizmetlerinin Çeşitlendirilmesi*, Uzmanlık Tezi, Ankara, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.

- LOVERIDGE, Scott, SCHMID, A. Allan, 1993, “*Strategic Planning and Population Settlement*”, *Amer. J. Agr. Econ.*, Vol:75, s:1160-1163.
- MURAT, Güven, ÇELİK, Nermin, 2008, “*Zonguldak İli’nde Tersine Göç Hareketi İçin Stratejik Eylem Planı Yapılandırılması*”, **16. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi**, 16-18 Mayıs, Antalya, s:419-425.
- ÖZDEMİR, Hasan, 2012, “*Türkiye’de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme*”, *Akademik Bakış Dergisi*, Cilt:30, s:1-18.
- ÖZER, İnan, 2004, *Kentleşme Kentleşme ve Kentsel Değişme*, Bursa, Ekin Kitabevi.
- ÖZMEN, Alper, ZEREN, Halim Emre, 2012, “*Yaşanabilir Kentler Ekseninde Göç Olgusu*”, **II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu**, 1-2 Ekim, Kahramanmaraş.
- ÖZTÜRK, Mustafa, ALTUNTEPE, Nihat, 2008, “*Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması*”, *Journal of Yasar University*, Cilt:3, Sayı:11, s:1587-1625.
- PACK, Janet Rothenberg, 1973, “*Determinants of Migration to Central Cities*”, *Journal of Regional Science*, Vol:13, No:2, s:249-260.
- PAZARLIOĞLU, M.V., 2007, “*İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi*”, *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt:14, Sayı:1, s:121-135.
- RAMIN, Taghi, 1988, “*A Regression Analysis of Immigration to Urban Areas of a Less-Developed Country: The Case of Iran*”, *American Economist*, Vol:32, No:2, s:26-34.
- REBHUN, Uzi, GOLDSTEIN, Sidney, 2009, “*Dynamics of Internal Migration Determinants for American Jews, 1985-1990 and 1995-2000*”, *Popul Res Policy Rev.*, Vol:28, s:143-167.
- SEVİNÇ, Haktan, 2011, “*Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları*”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt:6, Sayı:2, s:35-54.
- SÖYLER, İlhami, 2007, “*Kamu Sektöründe Stratejik Yönetim Uygulanabilir mi? (Engeller/Güçlükler)*”, *Maliye Dergisi*, Cilt:152, s:103-115.

- TOPBAŞ, Ferhat, TANRIÖVER, Banu, 2008, “Türkiye’de İç Göç Akımları Üzerine Bir Çalışma: Lowry Hipotezi,” **2. Ulusal İktisat Kongresi**, 20-22 Şubat, İzmir.
- TOROĞLU, Emin, 2007, “Niğde İli’nde Göç Faktörleri ve Göçler”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, Cilt:5, Sayı:1, s:75-96.
- TUNALI, İnsan, 1996, “Migration and Remigration of Male Household Heads in Turkey, 1963-1973”, **Economic Development and Cultural Change**, Cilt:45, Sayı:1, s:31-67.
- TUTAR, Erdinç, TUTAR, Filiz, EREN, Mehmet Vahit, 2012, “Yerel Kalkınma ve Göç: Gaziantep Örneği”, **Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi**, Cilt:4, Sayı:1, s:107-116.
- TÜFEKÇİ, Suat, 2002, “Kırsal Kesimlerden Büyükşehirlere Göç ve Göçün Aile Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler İstanbul Örneği”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- TÜİK, 2009, “Tarihsel Gelişim”, [http://www.tuik.gov.tr/ PreIstatistikTablo.do?istab_id=158](http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=158). (14.02.2013).
- TÜİK, 2013, “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>. (14.02.2013).
- ÜLGEN, Hayri, MİRZE, Kadri, 2007, **İşletmelerde Stratejik Yönetim**, 4. Baskı, İstanbul, Arıkan Yayınları.
- VERME, Paolo, 2010, “Relative labour deprivation and urban migration in Turkey”, **J. Econ Inequal**, Vol:8, s:391-408.
- YAMAK, Rahmi, YAMAK, Nebiye, 1999, “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İç Göç”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, s:16-28.